

Eksamensdato 02.06.10	Oppgavekode og fag: SAM 3026 Samfunnsøkonomi 2	Eksaminandnr: STO0827	Skolens navn: St. Olav vgs
Utdanningsprogram: ST		Klasse: 3STF	Antall svarark: 15
Målform (gjelder bare norsk) (sett kryss):		Har du brukt kilder? (sett kryss):	
Hovedmål:	☒	Bokmål:	☒
Sidemål:	☐	Nynorsk:	☐
		Ja	☒
		Nei	☐

Karakter

<input type="text"/>	<input type="text"/>
----------------------	----------------------

tall bokstaver

Oppgave 1

Økonomisk vekst i Norge fra 2004 til 2007

Begreper og forutsetninger

BNP= bruttonasjonalprodukt, verdien av alt som skapes eller produseres i et land i et år.

OECD = organisasjonen for industriland.

Økonomisk vekst = vekst i BNP

Potensielt BNP = produksjonsnivået når ressursene blir brukt ”normalt”

OPEC = Organisation of Oil Exporting Countries, bl.a. Norge

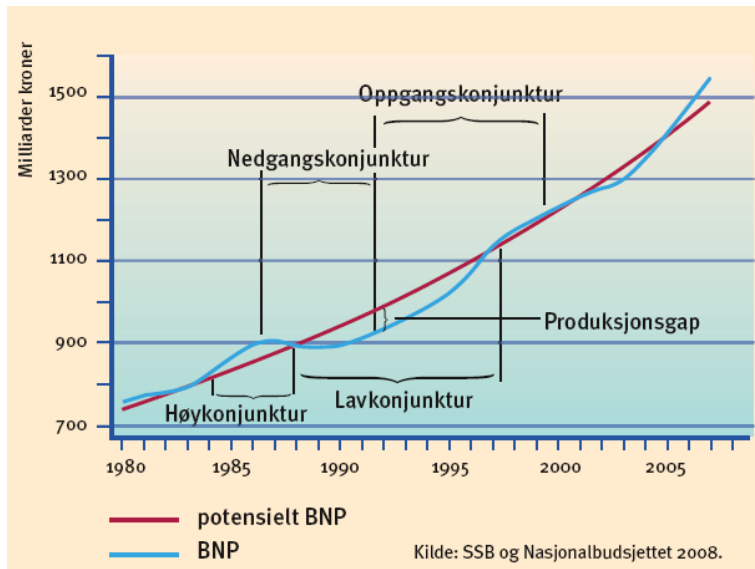
AD = aggregated demad (samlet etterspørsel)

Oppgavesvar

I perioden 2004- 2007 har Norge hatt en stor økonomisk vekst på mellom 4,4 og 6,1 % av BNP (Vedlegg 3). Samtlige land på oversikten i vedlegg 3 har hatt økonomisk vekst i tidsperioden, Norge har likevel større vekst enn de fleste andre OECD-landene.

Den høye veksten i BNP indikerer at Norge mellom 2004 og 2007 var i en oppgangskonjunktur. Det vil si at den økonomisk veksten i BNP skiftet fra lav til høykonjunktur. En høykonjunktur er når reelt BNP er høyere enn potensielt BNP og produksjonsgapet (differansen) blir større enn null. Motsatt for lavkonjunktur, da er produksjonsgapet negativt.

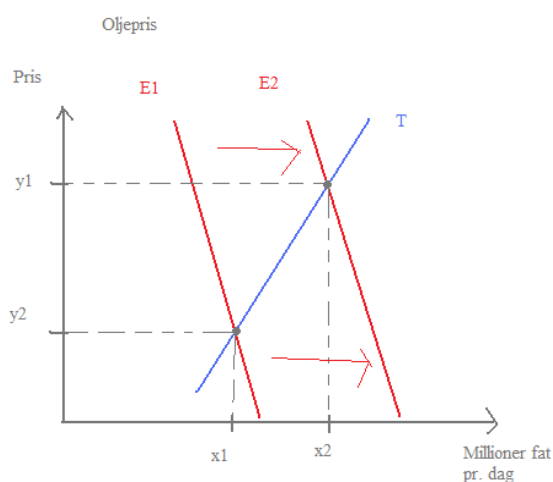
Figur 1

På figuren kan vi se at økonomien snudde fra nedgang- til oppgangskonjunktur i 2004 og at den stiger mot en høykonjunktur pga. høy vekst i BNP.

En viktig årsak til at Norge hadde mye større økonomisk vekst enn de andre landene kan være på grunn av vår eksport av olje. Da samtlige vestlige land økte produksjonen i denne perioden vil det også føre til økt forbruk, bl.a. av olje. I 2006 steg oljeprisen drastisk, fra 15 dollar fatet i 1998 til 60 dollar i 2006 (Holden 2007: 47). Grunnen til at oljeprisen steg så mye er fordi både tilbudselastisiteten og etterspørselastisiteten er svært liten. Tilbudet er uelastisk fordi OPEC-landene holder igjen produksjonen for å få høy pris og fordi land som Norge allerede produserer så mye de kan. Da vil ikke litt høyere pris gjøre at de kan produsere mye mer. Etterspørselen var også uelastisk fordi det er vanskelig å finne raske substitutter (alternativer) til oljen. Endring i pris ville derfor heller ikke ha så stor endring i etterspørsel. Uelastisitet fører til at en liten endring i etterspørsel gir en stor endring i pris.

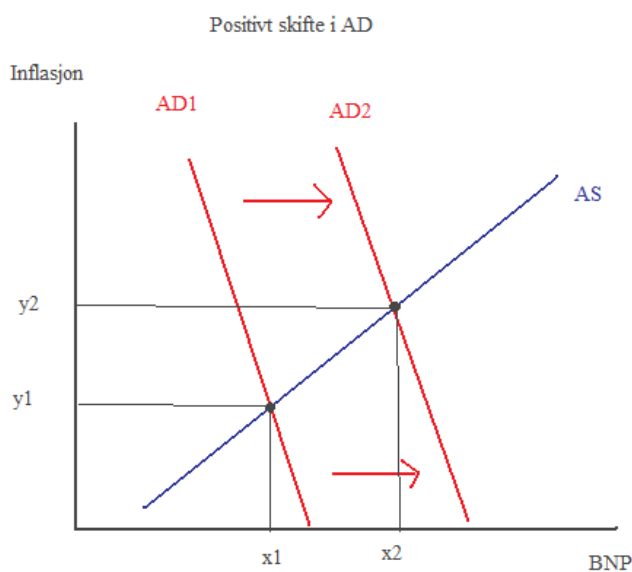
Figur 2

Figuren viser at skifte i etterspørselskurven $E1 \rightarrow E2$ (som følger av økt økonomisk vekst og økt etterspørsel etter olje i verden) gjør at en liten endring i mengde tilbudt olje gir en stor endring i pris.

Norge fikk derfor veldig stor økonomisk vekst fordi vår største eksportvare hadde en stor prisvekst. Likevel viser tabellen i vedlegg 3 at vi også hadde stor økonomisk vekst i Fastlands-Norge. Dette er i all hovedsak fordi økonomien henger sammen slik at økt vekst i oljeindustrien overføres til økt vekst i resten av økonomien. Når vi får økte inntekter på olje, fører dette til at staten får mer penger og til at vi får økte lønninger i oljesektoren. Dermed får vi en lønnsvekst som øker samlet etterspørsel (AD).

Figur 3

Figuren viser at et positivt skifte i AD fra AD1 til AD2 fører til endringer i BNP (x_1 til x_2) slik at vi får økt BNP. På grunn av de store økningene i oljeprisen fikk Norge et stort positivt skifte i AD og derfor en stor vekst i BNP. De andre OECD-landene fikk ikke en tilsvarende vekst fordi de ikke tjente på olje (siden de ikke har olje å eksportere), men tvert i mot nå måtte betale mer for å opprettholde produksjonsnivået (der hvor olje inngår som en produksjonsfaktor).

Muligheten for økonomisk vekst kombinert med hensyn til miljøet

Begreper og forutsetninger

Kapitalimport = import av kapital, eks. Kina eksporterer kapital til Norge dersom de kjøper norske aksjer.

Insentiv = fordeler du får ved å velge et alternativ

Finanskrisen:

Finanskrisen er en finansiell krise som startet i USA og har spredt seg til hele Verden. Den var verst i Norge i 2008. Krisen var et resultat av den høye pengetilførselen i USA som førte til inflasjon og lavere etterspørsel. Det hele kan spores tilbake til ”subprime” lånene. Det var mange i USA som ikke hadde råd til bolig, men gjennom disse lånene kunne de få lån til å bygge hus med pant i huset. Dette gikk fint så lenge boligprisen i USA var svært høy og bankene forventet at den steg. Låntakerne klarte derimot ikke å betale tilbake lånene og den eksplosive veksten i boliger gjorde at prisen sank (tilbudet økte slik at likevektsprisen i markedet flyttet seg nedover). Dette førte til at bankene sto igjen med et verdiløst hus og låntakerne ikke hadde noen penger. Mange banker i USA gikk konkurs og de resterende var veldig redde for å gi ut lån, samtidig som folk ikke ville sette pengene sine i banken i frykt for at den skulle gå konkurs. USA fikk da en finansiell krise ettersom etterspørselen stupte og bankene ikke satte inn mer kapital i markedet. Dette spredte seg så videre til resten av verden da det amerikanske markedet sviktet.

Økonomisk vekst:

I denne oppgaven forutsetter jeg at økonomisk vekst i seg selv er en positiv ting. Dette begrunnes i at økonomisk vekst fører til verdiskapning i samfunnet som gir økt velstand og redusert arbeidsledighet.

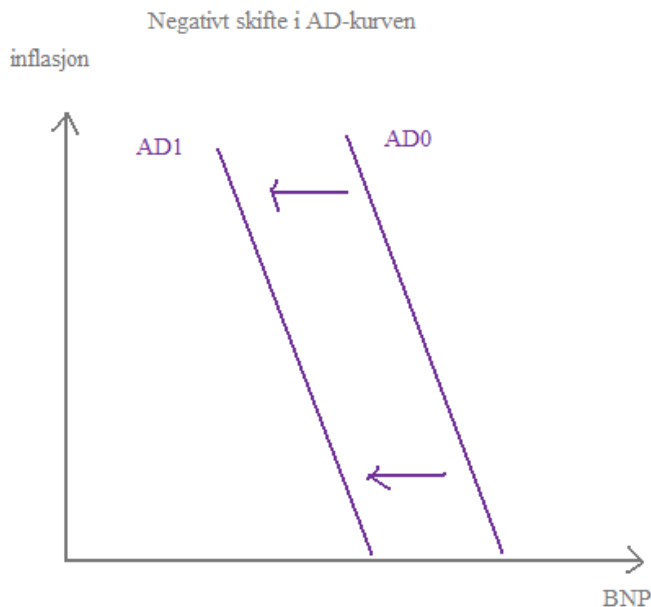
Oppgavesvar

Den norske økonomien i dag må bygges opp igjen til nivået før finanskrisen (vi må øke den økonomiske veksten) for å motvirke bl.a. arbeidsledighet og reduserte offentlige inntekter. Finanskrisen sørget for å redusere veksten i produksjon i Norge, og resten av verden. Samtidig vet vi at økt produksjon de siste hundre årene har ført til global oppvarming og økte ødeleggelser av miljøet. Dersom vi vil ha glede av naturressurser og miljøet i fremtiden må vi klare å sikre en økonomisk vekst som tar hensyn til miljøet.

Dagens økonomiske situasjon er sterkt påvirket av finanskrisen og den årlige prosentveksten i BNP var negativ for Norge i 2008-2009. Det betyr at veksten i økonomien ikke lenger er like stor og Norge er derfor i en lavkonjunktur (under potensielt BNP). Grunnen til dette er i all hovedsak finanskrisen. Det er en finansiell krise som startet med ”råtne lån” i USA og spredte seg til hele verden. Noen hadde lån for mye penger som de ikke kunne betale tilbake. Den totale etterspørselen i verden falt dramatisk. Norge ble rammet fordi vi fikk lavere etterspørsel etter eksportvarene våre, oljeprisen sank og da også inntektene, kapitalimporten på den norske børsen

sank og verdien av våre investeringer i aksjer i utlandet droppet. Til sammen førte dette til at den samlede etterspørselen (AD) falt. Økonomien fikk da et negativt etterspørselssjokk (en faktor som fører til endring i etterspørselen i økonomien).

Figur 4

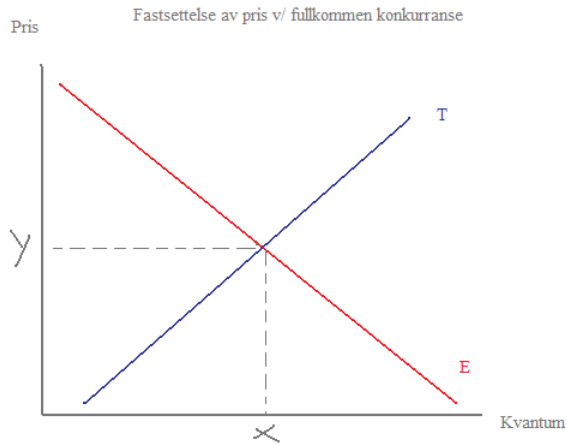

Vi kan lese av figur en at et skifte i AD (aggregatet demand = samlet etterspørsel) vil føre til BNP og dermed lavere økonomisk vekst og produksjon. Vi må nå tilføye økonomien sjokk med motsatt virkning som presser AD tilbake, slik at den økonomiske veksten fortsetter.

For få mest mulig effektiv utnyttelse av ressurser og da også høyest mulig produksjonsnivå bruker vi prinsippet om fullkommen konkurranse¹ for å få maksimalt samfunnsøkonomisk overskudd (SO). Fullkommen konkurranse innebærer at markedet setter prisen i likevektspunktet mellom tilbudskurven og etterspørselskurven.

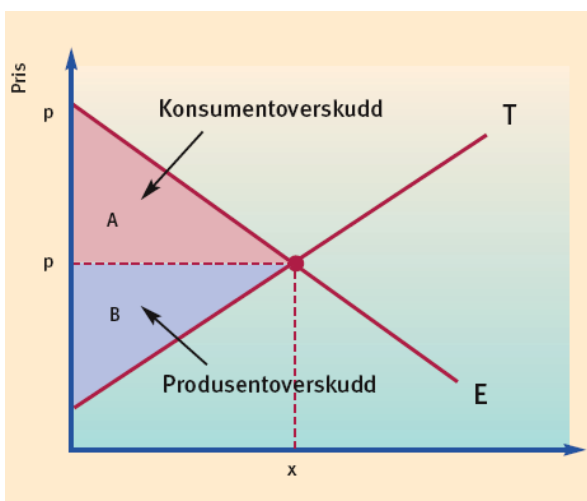
¹ Ved fullkommen konkurranse innfris disse forutsetningene: varene er standardiserte, det er mange aktører i markedet, aktørene er pristakere, det full informasjon om prisene i markedet, aktørene prøver å få størst mulig overskudd. Dette er bare en teori, og den er heller sjelden i praksis.

Figur 5

Adam Smith definerte markedsmekanismen som ”en usynlig hånd”, den fører til at vi får en optimal pris. Prisen blir slik at det kan tilbys like mye som det blir etterspurt. Prisen vil også bli ført mot et maksimalt SO. SO er summen av konsumentoverskuddet (KO) og produsentoverskuddet (PO). KO defineres av konsumentenes betalingsvilje utover prisen i markedet. Altså hvor mye mer de er villige til å betale for varen. PO er tilbyderens overskudd, og vi regner med at de ønsker en pris lik grensekostnadene² slik at de tjener mest mulig penger på produksjonen. En prøver ofte å oppnå SO fordi det fører til størst mulig effektivitet, best mulig utnyttelse av ressursene og jevnest fordeling av overskuddet mellom tilbydere og konsumenter

Figur 6

² Grensekostnadene er prisen for å produsere en enhet mer. Dersom prisen i markedet er lik grensekostnadene har bedriften en optimal situasjon fordi økt pris vil gi muligheten til å produsere mer, mens redusert pris vil føre til at en bør produsere mindre.

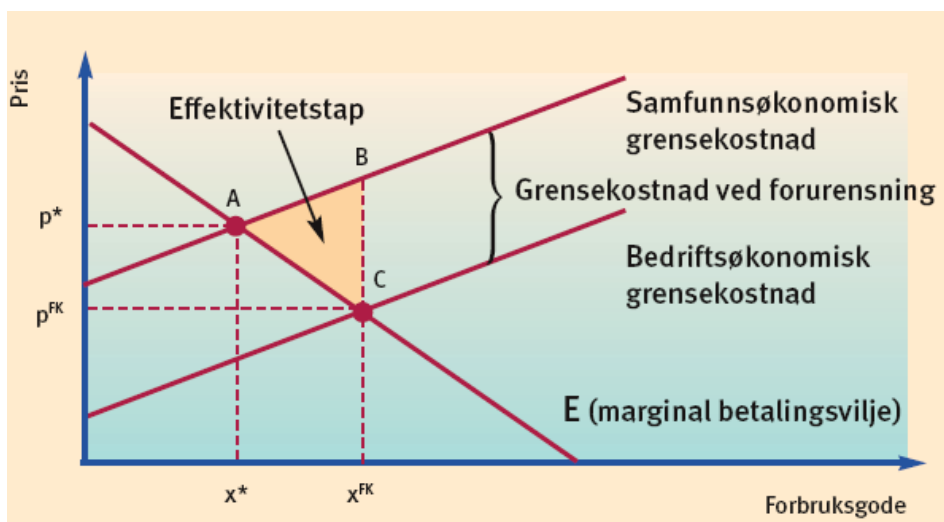
Figuren viser et maksimalt samfunnsøkonomisk overskudd, hvor tilbydere får tilbudt så mye de ønsker og produsentene får produsert så mye de ønsker.

Det er imidlertid ikke slik at størst mulig samfunnsøkonomisk overskudd er bra for miljøet. Selv om det fører til økonomisk vekst, kan effektiv utnyttelse av miljøet være lite hensiktsmessig. Eks. dersom det var mest samfunnsøkonomisk effektivt å fiske opp en hel bestand for å selge den til kjøpere ville det vært lite hensiktsmessig på lang sikt fordi fiskeressursene hadde forsvunnet.

Markedet fungerer derfor ikke slik at det tar hensyn til miljøet og fullkommen konkurranse vil ikke sikre bærekraftig bruk av ressurser på sikt, kun effektivitet på et kort tidsrom. Dette er fordi produsenter som skader miljøet under produksjon ikke passer inn i definisjonen for fullkommen konkurranse, da de har en stor grad av eksterne virkninger. Eksterne virkninger er faktorer ved produksjon som påvirker andre personer eller bedrifter enn de som lager eller bruker produktet. I markedsøkonomien finnes det som sagt ingen mekanismer som regulerer fremstilling av produkter med negative eksterne virkninger. Eks. produksjon av strøm i vassdrag fører til dyre- og plantelivet rundt vassdraget blir ødelagt.

For å sikre at miljøet blir tatt hensyn til må vi derfor legge til kostnadene ved forurensning som en kostnad i tilbudskurven. Den samfunnsøkonomiske grensekostnaden (GK) blir derfor lik bedriftens grensekostnader + grensekostnadene for forurensning.

Figur 7

Figuren viser at dersom en setter prisen på bakgrunn av fullkommen konkurranse (kun ved grensekostnadene til bedriften og etterspørselen E), vil vi få et effektivitetstap på størrelse med

trekanten ABC. Dersom er derimot setter prisen der de samfunnsøkonomiske grensekostnadene krysser etterspørselen vil en få et maksimalt SO. Det vil si at når en tar hensyn til miljøet blir det maksimale SO mye mindre enn dersom man ikke tar hensyn til de samfunnsøkonomiske grensekostnadene. Dette vil da redusere den økonomiske veksten i forhold til potensiell økonomisk vekst uten hensyn til miljøet. Det er altså mulig å oppnå større økonomisk vekst uten å ta miljøhensyn. Videre er en også nødt til å tenke på hvem som skal betale de samfunnsøkonomiske grensekostnadene. Dersom disse pålegges kjøper vil sannsynligvis kjøperen velge et produkt uten slike kostnader, og derfor velge et produkt som er mer miljøvennlig. Staten kan også dekke disse kostnadene, men da krever det høyere skatteinntekter som gir lavere etterspørsel for husholdningene og igjen bremser den økonomiske veksten.

Det finnes flere virkemidler i miljøpolitikken for å få produksjonen til å være mer miljøvennlig. Dessverre sikrer ikke alle disse økonomisk vekst. Direkte virkemidler kan være å begrense produksjonen av miljøskadelige produkter som olje. Dette vil derimot begrense produksjonen, og hindre økonomisk vekst. Reguleringer på utslipp er også mulig, dette vil også hindre produksjonen for bedrifter som har utslipp for hver enhet. Likevel vil det gi insentiver til forskning på ny teknologi i større grad enn reguleringer på produksjon.

Indirekte virkemidler vil på i større grad være kostnadseffektivt for bedriftene, men samtidig ikke føre til like store endringer i produksjonen da noen kan velge å fortsette den miljøødeleggende produksjonen. Miljøavgifter vil fungere på samme måte som figur 4. Miljøavgiften vil da dekke de samfunnsøkonomiske grensekostnadene. Dette fungerer bra på for eksempel bensin. Der har vi bensinavgift som gjør at det blir dyrere å kjøpe denne typen drivstoff. Dette nytter derimot lite når substituttene (alternativene) er like dyre. Biodiesel har nemlig også avgifter. Dersom biodieselavgiften hadde blitt kuttet og bensinavgiften beholdt ville dette derimot gi økonomiske insentiver til å velge det miljøvennlige alternativet. I dag ser vi likevel at svært få velger biodiesel fremfor bensin. Årsaker til dette er at en bil som går på biodiesel ikke er et reelt alternativ til en bil som går på bensin. Samtidig er det også vanskelig med miljøavgifter å definere hvor store de samfunnsøkonomiske grensekostnadene er. Det er vanskelig å sette en pris på global oppvarming.

Panteordninger er en ordning som faktisk opprettholder både økonomisk vekst og økt produksjon. Pant på plastflasker fører til at produksjonen fortsatt kan vokse, den gir konsumenten ekstra betalingsvilje³, og den sørger for gjenvinning av ressursene. Dette er derfor

³ Konsumentene får økte insentiver til å kjøpe en flaske de kan få pengene igjen for enn en flaske de må kaste.

en ordning som tar hensyn miljøet og likevel ikke hindrer økonomisk vekst. Samtidig krever jo dette at en har en viss mengde flasker i omløp, og de var ikke miljøvennlige å produsere i starten.

Personlig synes jeg det beste en kan gjøre for å sikre økonomisk vekst kombinert med hensyn til miljø er satsning på ny teknologi og forskning. En kan ved å gi økonomiske insentiver til miljøvennlige foretak, eks. subsidier eller reduserte avgifter, sørge for at nye næringer som vokser frem i Norge lager verdier av ting som ikke ødelegger miljøet. Et eksempel på dette er å kutte avgiftene på alle biler uten utslipp.

Det er nødvendig for Norge å ha økonomisk vekst i fremtiden for å sikre velstanden, men vi må også sikre en bærekraftig utvikling av miljøet for å beholde ressurser og verdier til kommende generasjoner. Det er vanskelig å sikre økonomisk vekst og hensyn til miljøet samtidig for teoriene for maksimal produksjon ikke legger til rette for miljøet. Det er derimot mulig å sikre at miljøet blir ivaretatt kombinert med økonomisk vekst gjennom å gi insentiver til å kjøp og produsere med tanke på miljøet.

Oppgave 2

Høy bruk av oljepenger kan ta knekken på norsk industri

Begreper:

Handlingsregelen = finanspolitisk regel som sier at statsbudsjettet kun kan ha et oljekorrigert underskudd på 4 % av formuen i pensjonsfondet (forventet realavkastning), men at bruken kan justeres i samsvar med konjunktorene.

Oppgavesvar

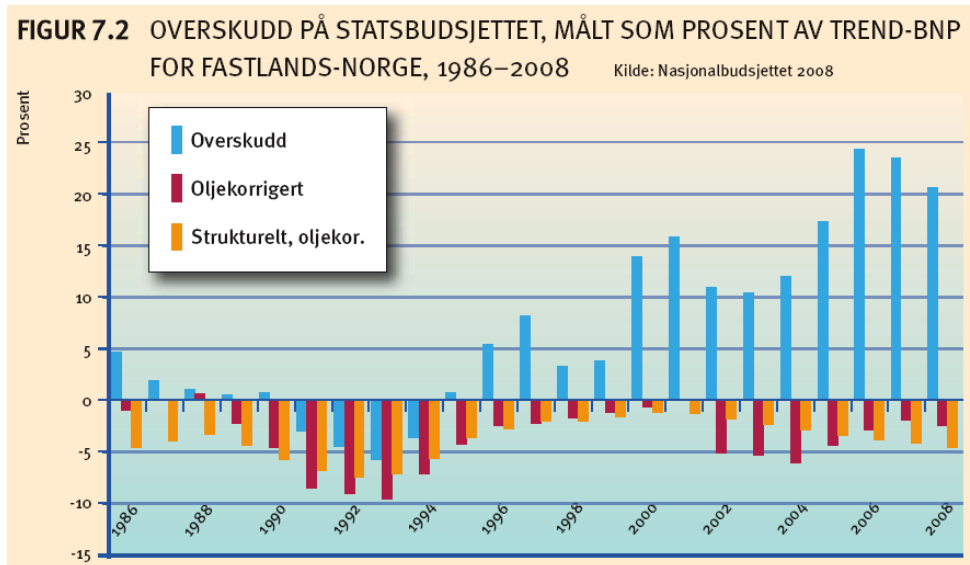
I vedlegg 1 kommer det frem at sentralbanksjef Gjedrem mener at den norske staten har for høyt konsum, og da spesielt for høy bruk av oljepenger. Grunnen til at dette er negativ forklares i ”hollandsk syken” og forholdene i resten av Europa etter finanskrisen.

”Hollandsk syken” stammer fra Holland hvor de på 1960-tallet brukte store mengder av de nye oljeinntektene til å skape vekst i offentlige utgifter. Den store veksten i offentlige utgifter økte inflasjonen slik at konkurranseutsatt sektor fikk mye lavere etterspørsel. Dette førte igjen til økte offentlige utgifter. Til slutt var de derimot nødt til å kutte i de offentlige utgiftene ettersom oljepengene tok slutt. Det førte til en stor lavkonjunktur med høy arbeidsledighet. I følge

regjeringen er derfor ”hollandsk syke” negative virkninger for konkurranseutsatt sektor som følger av stor bruk av inntekter fra ikke-fornybare ressurser⁴.

Norge er i følge Gjedrem på vei inn i en lignende situasjon. En indikator på at statens utgifter har økt er at det strukturelle, oljekorrigerede underskudd på statsbudsjettet har økt.

Figur 8

Figuren viser at det strukturelle, oljekorrigerede underskuddet har økt hvert år siden 2000. Det betyr i praksis at staten bruker mer og mer penger uavhengig av hvordan konjunkturutviklingen er i landet. Årsaker til dette er kostnadsvekst i offentlig sektor som allerede finnes, det har eks. blitt dyrere å drive sykehus. I tillegg har offentlig sektor, som i Holland på 1960-tallet, ekspandert og har i dag flere ansvarsoppgaver enn den hadde før. Eks. bygging til full barnehagedekning eller skolefrukt i grunnskolen.

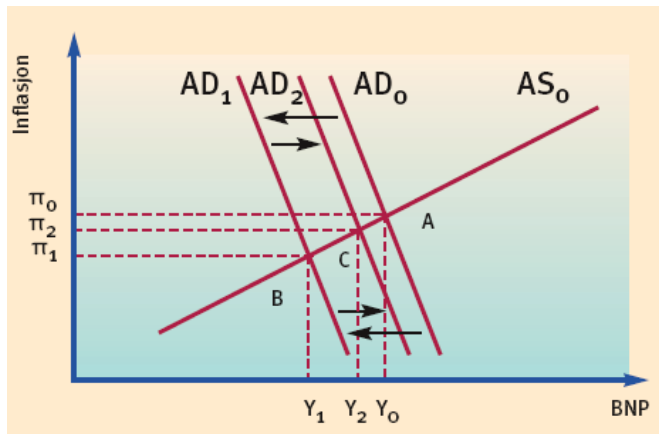
I tillegg til at de strukturelt korrigerede underskuddene har økt har også utgiftene inkludert i strukturene økt. På grunn av finanskrisen satte nesten samtlige vestlige land inn en keynesiansk stabiliseringspolitikk som går ut på å føre en ekspansiv finanspolitikk i lavkonjunkturer. Det vil si at staten må sette mer penger inn i omløp i økonomien. Derfor har statens offentlige utgifter økt ytterligere, spesielt i statsbudsjettet for 2009 og 2010. Regjeringen har gått inn for å øke de offentlige utgiftene og dermed også samlet etterspørsel, heller enn å kutte i skattene (som også ville ført til økt samlet etterspørsel). For å få til dette måtte de bryte handlingsregelen med 14,6 milliarder kroner i statsbudsjettet for 2010⁵. Staten har altså økte utgifter og økt underskudd på

⁴ http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/tema/norsk_ekonomi/bruk-av-oljepenger-/hollandsk-syke.html?id=449284

⁵ <http://www.dn.no/forsiden/naringsliv/article1774034.ece>

statsbudsjettet som fører til at de må øke bruken av oljepengene, situasjonen begynner da å ligne den de hadde i Holland.

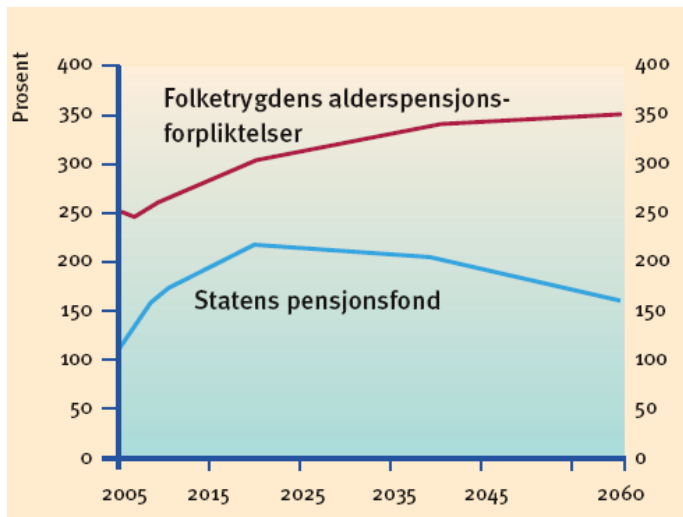
Figur 9

Figuren viser hvordan keynesiansk motkonjunkturpolitikk fungerer. Dersom vi får et negativt etterspørselssjokk (finanskrisen) vil vi få et skifte i AD-kurven (samlet etterspørsel blir mindre) og nytt likevektspunkt for økonomien som innebærer lavere BNP og lavere inflasjon (prisvekst). For å øke den økonomiske veksten igjen blir det derfor satt inn tiltak, her økte offentlige utgifter, som øker samlet etterspørsel (AD). Da får vi et nytt skifte i AD-kurven og BNP og inflasjon vil nå bare være redusert litt i forhold til økonomien før det negative etterspørselssjokket.

Den store bruken av offentlige utgifter er effektiv fordi den fører til at samlet etterspørsel går opp og dermed motvirker den lavkonjunkturen slik at Norge kan få økonomisk vekst igjen. Likevel vil den store bruken av oljepenger på sikt føre til økt inflasjon. Økt inflasjon gjør at det skapes forventninger til en økt rente. Da blir det lønnsomt å spare penger i Norge fordi avkastningen blir større. Gjennom forventningskanalen vil derfor utlandet etterspørre den norske kronen for å få større avkastning. Dette vil igjen gjøre at kronekursen appresieres (styrkes) mot utenlandsk valuta. Når den norske kronen blir mer verdt enn andre valuta fører dette til at importvarene blir billigere og til at eksportvarene blir dyrere for andre land å kjøpe. Etterspørselen etter norske eksportvarer vil da synke. Det fører til lavere produksjon og økt arbeidsledighet. Pga. den billige importen vil også norske bedrifter som konkurrerer med importen måtte sette ned prisene og redusere overskuddet. På sikt vil også det gi redusert produksjon og økt arbeidsledighet. Dette fører til at den inflasjonen som staten satte i gang vil avta og staten må på ny pumpe inn mer penger i økonomien. I tillegg får de nå økte offentlige utgifter i form av trygdeutgifter til de arbeidsledige og offentlige næringer må ta over for private som går konkurs. Inflasjonsnivået vil dermed bli stabilisert, men så lenge næringene (og statens inntekter) reduseres må bruken av oljepenger stadig økes. Dette fører til at offentlig sektor vokser dramatisk og til slutt har vi ikke mer oljeinntekter igjen til å dekke dette.

Figur 10

Figuren viser statens pensjonsfond (oljefondet) målt som prosent av BNP for Fastlands-Norge. Her ser vi at oljepengene vil ta slutt og at staten derfor ikke i all tid vil kunne øke offentlig sektor.

Dette er et enormt stort problem av to årsaker. Den første er at det fører til en stat som bikker mot planøkonomi hvor privat næringsliv på sikt vil forsvinne, mens offentlig sektor vil ta over. Det er et problem fordi historiske kilder beviser at verdiskapningen ved planøkonomi er betraktelig mindre enn ved kapitalisme, og fordi det fører til at det samfunnsøkonomiske overskuddet vil bli redusert drastisk. Det er også et problem i seg selv at folk er avhengig av staten for å få mat på bordet og for at landet skal ha økonomisk utvikling. Hadde vi hatt uendelig med penger, hadde ikke dette vært et problem. Men ettersom statens pensjonsfond vil forsvinne, er Norge nødt til å ha økonomisk vekst også i fremtiden.

Den andre grunnen til at dette er et stort problem er at de offentlige utgiftene (sett bort i fra scenarioet ovenfor) uansett vil øke dramatisk. Dette er fordi befolkningen i Norge (og resten av Europa) blir stadig eldre og derfor mer kostbare for samfunnet. Den øverste grafen på figur 7 viser veksten i pensjonsforpliktelser i fremtiden.

Gjedrem er derfor bekymret for norsk økonomi, fordi han er rett for at Norge skal få "hollandsk syken" og lav økonomisk vekst. Det er derfor nødvendig å kutte i offentlig sektor slik at vi forhindrer en svekkelse av norske konkurranseutsatte næringer og bevarer oljeinntektene slik at de også kan brukes av senere generasjonen til å løse problemer med bl.a. økte pensjonsutgifter.

Virkemidler som kan øke norske bedrifters konkurransevne

Oppgavesvar

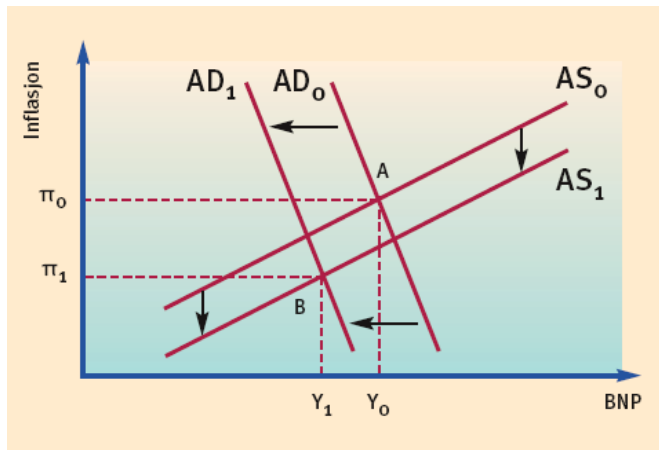
Norsk k-sektor er den sektoren som er konkurranseutsatt fra utenlandske bedrifter.

Eksportnæringen er konkurranseutsatt da de konkurrerer på et internasjonalt marked med produkter fra hele verden. Næringer som produserer produkter i Norge, eks. klær, er også konkurranseutsatt fordi de konkurrerer med importen som kommer til landet. Det er viktig å sikre norsk konkurransevne slik at vi ikke ender opp med "hollandsk syke" som i teksten over. Bedriftenes konkurransevne er deres evne til å konkurrere (fortrinn) med produkter fra andre land.

Et vesentlig og veldig effektivt virkemiddel for å øke konkurransevnen er rentenivået i Norge. Dersom vi setter renten ned vil dette føre til at kronen depresieres (svækkes) fordi færre etterspør den norske kronen når avkastningen i å spare i Norge reduseres. Da blir kronen mindre verdt enn eks. dollar. Eksportørene holder likevel prisene sine på samme nivå og for en amerikaner vil det nå være mye mer lønnsomt å kjøpe norske produkter fordi de blir relativt billigere. Da styrkes konkurransevnen til norske eksportbedrifter og de får større etterspørsel. Høyere kronekurs er også positivt for norsk k-sektor som konkurrerer med importen. Når den norske kronen faller vil utenlandske produkter bli dyrere sammenlignet med norske og norsk konkurransevne styrkes.

Å sette ned renten kan ikke være et direkte virkemiddel for å styrke konkurransevnen i norsk k-sektor. Dette er fordi Norges Bank ikke kan sette renten etter eksportnæringen, men må sette den etter målet om lav og stabil inflasjon på 2,5 %. Konkurransevnen blir derfor bestemt av inflasjonsnivået i Norge. Lav inflasjon skyldes ofte økt import, høyere rente eller reduserte inntekter i eksportnæringen og henger derfor sammen med dårlig konkurransevne for norsk k-sektor. Inflasjonsstyring kan derfor være med på å styre konkurransevnen, selv om dette ikke er hovedmålet. Siden inflasjonsmålet er på 2,5 % er det derimot vanskelig å tilfredsstille k-sektor, ettersom det er gunstig for dem med høyere inflasjon. Likevel er det heller ikke heldig for k-sektor med stor inflasjon fordi man vet at stor inflasjon på sikt, gjennom forventingskanalen fra utlandet, vil føre til en appresiering av kronen, som svekker konkurransevnen. K-sektor vil derfor også tjene på å ha en lav og stabil inflasjon fordi de tjener på å ha en lav og stabil kronekurs.

Figur 11

Figuren viser hvordan en endring av renten vil påvirke både tilbuds- og etterspørselssiden i økonomien og hvordan den bestemmer inflasjonen. På denne figuren er renta satt opp. Da får AD-kurven et negativt skifte slik at samlet etterspørsel reduseres. AS-kurven vil skifte nedover fordi økt rente vil gi styrket krone slik at importen blir billigere. Inflasjonen vil da reduseres i takt med BNP. Det betyr at k-sektor får nedsatt konkurransevne ved renteøkning.

Det finnes også andre virkemidler for å styrke konkurransevnen til norsk k-sektor. En trenger nødvendigvis ikke å endre renten for å endre kronkursen. Hvis man har en fast valutakurs kan staten foreta valutaintervensjoner (kjøp og salg av valuta) for å sette valutakursen. Dersom man gjør dette kan man ikke styre innenlandsk rentenivå. Da kan staten devaluere kronen slik at den blir mindre verdt. Ved å gjøre dette vil eksportbedriftene få større konkurransevne og k-sektor som konkurrerer med import vil også få konkurransefortrinn. Devaluering er kanskje ikke så sunt for resten av økonomien fordi en er nødt til å oppgi kontrollen på det innenlandske rentenivået og på frie kapitalbevegelser (bevegelse av valuta).

En annen måte å sikre konkurransevnen til bedriftene er ved å svekke markedet. Ved å lage særegne handelsavtaler kan en sikre å få solgt norsk eksport. Et eksempel på dette slik Storbritannia gjorde med koloniene sine på slutten av 1800-tallet. Da satte de opp handelsavtaler slik at kolonilandene måtte selge dem billige råvarer som bomull, samtidig som kolonilandene måtte kjøpe dyrere industrialiserte varer av britene. Dette var fantastisk effektivt for britisk eksport. Samtidig vil jeg ikke kategorisere dette som styrket konkurransevne, fordi det ikke er en konkurranse.

En annen type markedssvikt som kan øke konkurransevnen er spesialisering av varer⁶. Et godt eksempel på dette er norsk laks. "Norwegian Salmon" er en merkevare og differensiert fra annen

⁶ Dette innebærer markedssvikt fordi det er å oppgi en av forutsetningene for fullkommen konkurranse

laks fordi den skal være bedre enn den andre laksen. Da kan norske eksportører gjennom markedsføring sikre seg økt etterspørsel og dermed også økt konkurransevne overfor de andre tilbyderne i markedet.

Konkurransevnen til norsk k-sektor påvirkes i størst grad av valutakursen som igjen avhenger av rentenivået og inflasjonen i landet. En depresiering av kronkursen som følge av lav inflasjon og lav rente vil øke konkurransevnen. Det finnes også andre måter å få økt etterspørsel etter norsk k-sektor, men disse innebærer markedssvikt og økte reguleringer av markedet.

Kildeliste

Litteratur

Holden, Steinar m.fl., 2007: *Pareto 1*. Cappelen Damm
Holden, Steinar m.fl., 2008: *Pareto 2*, Cappelen Damm

Avisartikler

Statsbudsjettet, Dagens Næringsliv, <http://www.dn.no/forsiden/naringsliv/article1774034.ece>,
sist lastet ned 21.11.09

Internettkilder

Regjeringen om "hollandsk syke":
http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/tema/norsk_ekonomi/bruk-av-oljepenger-/hollandsk-syke.html?id=449284), sist lastet ned 02.06.10